

Бою начар өскөн же сөөк ткандарынын түзүмү алсыз келген балдар

Бул бөлүмдө сөөк ткандарынын түзүмү алсыз же сөөктөрү деформациялуу жана башка балдардыкындай өсүп чоңойбогон балдар, башкача айтканда, **итий оорусу, кемчиликтүү остеогенез** жана **эргөжээлдик** тууралуу сөз болот. Бул дарттардын ар биринде буттар жаага окшошуп ийрийип кетиши мүмкүн жана көп учурда сөөктөрдүн формасы жана пропорциялары нормага туура келбейт.

ИТИЙ

Итий – денеде D витаминин жетишсиздигинен улам сөөктөрдүн алсыз болуп, деформацияланып кетүүсү менен мүнөздүү илдет. D витамини ынак сүттө, сүттөн жасалган майларда, жумуртканын сарысында, жаныбарлардын майларында жана боордо, айрыкча балыктардын боор майында, кездешет. Териге күндүн нуру тийгенде да, денеде D витамини иштелип чыгат. Курамында D витамини бар азыктар менен тамактанып жүрбөгөн жана терисине күндүн нуру жетишсиз өлчөмдө тийген балдарда бара-бара итийдin белгилери калыптанат.

Итий айрым өлкөлөрдө, айрыкча балдар көбүнчө үйдүн ичинде тыгыз оролуп убакыт өткөргөн, Азиянын жана Латин Америкасынын, аба-ырайы салкын болгон тоолуу аймактарында кыйла көп учурайт. Балдар күндүн жарыгына анда-санда гана чыгарылып турган, адамдарга жык толгон чоң шаарларда бул илдеттин саны улам көбөйүүдө.

Итийдin дарылоо балыктардын боор майын берүүдөн жана күндүн нурунда убакыт өткөрүүдөн турат. Бул илдетке жеткирбөөнүн эң мыкты жана эң арзан жолу – баланын терисине күндүн нуру тийүүсүн камсыз кылуу. Курамында D витамини бар азыктар да жардам берет.

ИТИЙДИН БЕЛГИЛЕРИ

КЕМЧИЛИКТҮҮ ОСТЕОГЕНЕЗ

Элде “айнек сымал сөөк оорусу” деп аталат. Бул илдетке чалдыккан балдар ийрийген, буралып калгансыган же сөөктөрү сынган аяктар менен төрөлүшөт. (Же болбосо, сөөктөрү дароо төрөттөн кийин нормалдуу эле болот, бирок кийин сына баштайт.) Бала кадимки куракта эле басышы мүмкүн, бирок сөөктөрдүн сынуусунан көбөйгөн деформациялардан улам басуу жөндөмдүүлүгүнөн бир аз убакыттан кийин толугу менен айрылышы ыктымал. Мындай көйгөйлүү балдар сөөктөрүнүн көп ирет сынууларынан жана ийрийүүлөрүнөн улам өтө кыска бойлуу бойдон калышат. Баласы сөөгүн сындырып алганын ата-энеси кээде байкабайт.

Кемчиликтүү остеогенез – сейрек кездешкен илдет. Кээде ал **ата-энелеринен балдарына өтөт**. Үй-бүлөдө дагы башка бирөөндө так ушундай көйгөй байкалат.

Бул илдетти айыктыруу мүмкүн эмес. Ошентсе да, кээде буттун сөөктөрүн хирургиялык операциянын жардамы менен түздөп бекемдөөгө болот. Ал үчүн ошол сөөктөрдүн ортолоруна узун металл түркүкчө салынат. Натыйжада, бала узагыраак басууга мүмкүнчүлүк алышы мүмкүн, бирок кийин, ары-бери жүрүүсү үчүн, ал дөңгөлөктүү отургучка муктаж болушу ыктымал. Чоңоё түшкөндө, аркасына байланыштуу көйгөйлөрү көбөйөт. Ошондо тулкуну бекем кармоочу корсет жардам берет (164-бетти караңыз).

Кемчиликтүү остеогенези бар балдардын акыл-эси, негизинен, сонун эле болуп, алар мектепте жакшы окушат. Улам күчөгөн дүлөйлүк кыйынчылыктарды жаратышы мүмкүн. Акыл-эси өнүгүүсүнө балдарга жардам бериңиз жана физикалык күчтү талап кылбаган ык-жөндөмдөрдү үйрөтүңүз. Бала сөөктөрүн сынуудан кантип коргоо керектигин үйрөнүшү кажет. Түбү чөкпөгөн бекем керебетке жатып уктаса, жардам берет.

КЕМЧИЛИКТҮҮ ОСТЕОГЕНЕЗДИН БЕЛГИЛЕРИ

БОЙЛОРУ КЫСКА БОЙДОН КАЛГАН БАЛДАР (Эргежээлдик)

Балдары башка балдардай тез өсүп чоңойбогондо, көп учурда ата-энелердин тынчы кетпей койбойт. Кыска бойлуулуктун себеби көп. Биз бул жерде айрымдарын гана карайбыз.

- **Нормадан сырткары чыкпаган, бой жай өсүү.** Кээ бир балдар башка балдардан айырмаланып, жайыраак өсүшөт жана жыныстык жактан кечирээк калыптанышат. Эгер башка багыттары боюнча баланын өрчүп өнүгүүсү жана ден соолугу нормалдуу болсо, тынчсызданбаңыз. Жыныстык жактан жетилүү курагына жеткенде (бул атүгүл 15, 16 же 17 жаш курагында болсо деле), баланын өсүп-чоңоюусу тез жүрө башташы мүмкүн.
- **Нормадан сырткары чыкпаган, кыска бойлуулук.** Ата-энесинин биринин же экөөсүнүн тең бою мындай орточо көрсөткүчтөрдөн кыскараак болсо, алардын балдарынын бойлору да кыска болушу мүмкүн. Мындай кыска бойлуулук тукумдан тукумга берилет жана бул норма деп эсептелинет. Баланын ден соолугуна байланыштуу көйгөйлөрү бар-жогун текшерип, ал жакшы тамактанып туруусун камсыз кылыңыз.
- **Начар азыктануу.** Айрым балдар жетиштүү көлөмдө азыктанып жүрбөгөндүктөн же денесине зарыл азыктар менен тамактанбагандыктан улам нормалдуу өсүшпөйт. Өздөрү арык, курсактары чоң болуп, көп ооруй бермейи эле болбосо, мындай балдардын сырткы кебетеси нормалдуу эле болуп көрүнүшү мүмкүн. Же болбосо, алар өздөрүн алсыз сезиши, көңүлдөрү чөгүңкү болуп көрүнүшү же бут кетмендери, алакан-манжалары жана беттери шишип кетүүсү ыктымал. Мындай балдар жакшыраак азыктар менен көбүрөөк тамактанып турушу кажет (321-бетти караңыз). Өсүп өнүгүүсү тезирээк жүрүшү үчүн, ар түрдүү нерселерди аткарууга аларга түрткү берип турууда, түрдүү оюндарда, аларга карата мээрим менен мамиле кылууда жана аларга көп көңүл бурууда зарылчылык болушу мүмкүн (35-бөлүмдү караңыз).
- **Узак убакытка созулган оору же дарылоо.** Узак убакытка созулган олуттуу оору көп учурда баланын өсүп чоңоюусун жайлатып жиберет. Мындан тышкары, кортизон же артритке каршы берилген стероиддер, эгер узак убакыт колдонулса, баланын өсүп чоңоюусун жайлатып, сөөктөрүнүн бекемдигин начарлатып жиберетиши мүмкүн.

- **Эргежээлдик.** Айрым балдар денеси нормалдуу түрдө чоңойбоосу менен мүнөздүү өзгөчө бузулуу менен төрөлүшөт. Мындай көйгөйдүн калыптанышын түрлөрү жана себептери көп. Мындай көйгөйү бар ар 5 баланын бирөөнө бул ата-энесинен өтөт. Айрым туугандарынын да бойлору абдан кыска болуп болуп калыптанат.

Эргежээлдиктин эң кеңири тараган түрүндө колдор жана буттар тулкуга салыштырмалуу кыскараак болот. Баш чоң, маңдай балпайып чыгып турат, ал эми мурундун эки көз ортосундагы бөлүгү жалпак калыптанат. Көп учурда баланын омуртка тутумунун бел бөлүгү алдыга уркуяп чыгып калат, курсак чоңоюп кетет, буттар жаадай ийрийип турат. Жамбаш сөөк - кашка жилик муундарында жана көздөрдө көйгөйлөр, бут кетмендеринде маймактык болушу, угуу жөндөмдүүлүгү жоголушу мүмкүн.

ДАРЫЛОО

Бойлору кыска (анын ичинде, эргежээлдик деген өзгөчө бузулуусу бар) балдардын көпчүлүгүнө жардам берген эч дарылоо жок. Көптөгөн өлкөлөрдө кыска бойлуу балдарды тезирээк чоңойтуу максатында доктурлар аларга “өсүү гормондорун” жазып беришет. Балдар гормондордон адегенде белгилүү бир деңгээлге чейин өсүшү мүмкүн, бирок көп өтпөй балдардын сөөктөрү тез жетилип, өсүүсү токтоп калат. Ошентип, бала кыска бойлуу боюнча калып калат. Мындай дарылоо колдонулбаганда, сөөктөрдүн өсүүсү мынча эрте токтомок эмес. **Баланын өсүп чоңоюусун тездетүү үчүн, гормондорду колдонбоңуз.**

Курагы үчүн өтө эле кыска бойлуу болгон балдарды башка балдар шылдыңдай беришет, же аларга кичинекейге мамиле кылгандай мамиле кылышат. Турмуш мындай балдар үчүн кыйын болушу мүмкүн; көп учурда алар өздөрүнө ишенбей, алардын көңүлдөрү чөгүңкү болушу ыктымал. Мындай балдардын курагындагы башка балдарга кандай мамиле кылынса, буларга да так ошондой мамиле кылуу маанилүү. “БАЛАДАН балага” деп аталган программанын (47-бөлүмдү караңыз) жардамы менен башка балдар мындай көйгөйү бар балдарды жакшыраак түшүнүүсүнө жардам берсе болот.